

Ciprian Porumbescu - Dragoste sfântă și alchimie interioară (IV)

Cristalizarea conștiinței naționale – iar Porumbescu prin creația patriotică e un exponent al acesteia – imprimă un puternic impuls călătoriei interioare. Grigore Alexandrescu edita un *Memorial de călătorie*, iar în 1842 întreprinde împreună cu Ion Ghica, o călătorie pe care Vasile Alecsandri îi cere să i-o descrie. Apoi incursiunile prin țară se înmulțesc; de pildă, în aceeași epocă în care Porumbescu descrie grandoriile Italiei, G. Sion inițiază un voiaj în Basarabia și Bucovina pe care îl restituie în *Suvenire de călătorie în Basarabia meridională și Notițe despre Bucovina*. Enumerarea ar putea continua, dar scopul ilustrării de față e acela de a defini în mod sincronic personalitatea lui Porumbescu, de a surprinde acel proces alchimic care-l conectează constant la pulsul epocii, la noua spiritualitate a timpului în care avântul postromantic își caută spațiul și forma de expresie. În 1821, Byron îi cerea editorului său John Murray să-i trimită tot ce se publicase în materie de literatură de călătorie, întrucât constituia lectura sa preferată. Să-l mai amintim pe Swift, care considera călătoria la fel de indispensabilă sufletului ca și speranța. Merită subliniat că Porumbescu aparține tipologiei caracteriale a călătorului ingenuu în fața căruia natura nu doar își destăinuie majestatea, nu doar își exhibă excelența, ci se lasă sedus de cavalcada noutăților care îl împresoară de peste tot. Un Vasile Alecsandri, de pildă, e indiferent și insensibil la elementele de transcendență ale călătoriei. „Instabilitatea afectivă și spirituală are la Alecsandri un substrat hedonist, scrie Marian Popa în

Călătoriile epocii romantice. [27] În ambianța solemnă și sălbatică a munților Madras, el se gândește mai ales la mâncare, pe care o și descrie. Alecsandri este „incapabil să trăiască un sentiment de grandoare în măreția naturii răsturnând lucrurile pentru a căuta aspectul relaxant”. Salvador Dali spunea că o călătorie debutează cu momentul: „în care începi să ți-o imaginezi” și, într-adevăr, doar spiritelor înzestrate cu imaginație, călătoria le oferă mai mult decât poate arăta de-a lungul ei. De aceea, așa cum semnalează Gilbert Durand: „Una din primele manifestări ale imaginației sintetice și care dă tonul structurii armonice, e imaginația muzicală. Muzica fiind cea meta-erotică a cărei funcție esențială e de a împăca contrariile și de a stăpâni totodată fuga existențială a timpului... Meta-imagine, muzica nu e mai puțin evocatoare de aspecte și embrioane de imagini care-i conferă o cvasi-spațialitate”. [28]

Sentimentul naturii și misterul feminin alcătuiesc un arhipelag de puncte de contact care încheagă cea structură armonică imaginativă, despre care vorbește Durand și ale cărei elemente constitutive le regăsim din belșug îngemănate în constituția psiho-somatică a lui Porumbescu. Inclusiv determinația primordială de a lua în stăpânire „fuga existențială a timpului” de care compozitorul e mereu conștient și la care face referire în exprimări și perioade de creație diferite, cum am amintit anterior. În vreme ce Novalis, un voluptuos călător, sublinia legătura izomorfă dintre muzică, poezie și reîntoarcerea la enstazele transubstanțiale, Tieck, alt călător visător, nu conținește să repete că: „Dragostea gândeste în sonorități duioase, întrucât gândurile sunt mult prea îndepărtate”. [29]

Atingem aici un punct sensibil al firului biografiei creatoare a lui Porumbescu. El se referă la faptul că destinul, ce-l aruncă în tumultul tulbure al unei epoci de profunde mutații sociale, politice și afective, forează în adâncul resurselor sale creatoare, exploatare de acolo o energie conjuncturală de care ea, epoca, are nevoie. Maturitatea creatoare, care, virtual, s-ar fi instalat după perioada șederii în străinătate, fertilizată, desigur, de această ședere perenă, coincide, cum se cunoaște, cu ultimele lui zile, măcinate de suferință. Nu putem deci ști care ar fi fost adevăratul calibru creator al autorului operei *Crai Nou* într-o dimensiune temporală mai generoasă pentru el, dar am

încercat foarte succint să arătăm că structura sa artistică dispunea de toate datele și înzestrările necesare unei evoluții conceptuale și atitudinale. Am încercat, doar o schiță a afilierii sale la marea familie spirituală a sfârșitului de secol XIX. O sumară diagnoză psihanalitică, ne-ar îndreptăți să afirmăm că Porumbescu descoperă acea “fericire a labirintului fără limite”, cum numește Haydn vastitatea lumii spiritului revărsată peste cea nu mai puțin copleșitoare a naturii. Haydn însuși călătorește către alte țărâuri fertilizatoare ale geniului său și își dă măsura prin *Simfoniile Londoneze*. Să-l mai amintim aici pe Chopin, spirit militant – emergent, înrudit cu Porumbescu prin aceleași elanuri mesianice și patriotice, care face din Franța țara de dezvoltare a bogăției ideilor și liniilor de forță a lumii sale interioare. Wagner, de asemenea, se regăsește la Bayreuth, Mozart la Praga, Beethoven la Viena, la care să-i mai adăugăm pe Liszt, Brahms și enumerarea poate continua cu nesfârșite exemple și speculații psihologizante despre efectele sedimentelor mnezice asupra caracterului operei. Ceea ce am inițiat în acest scurt discurs are în vedere doar cazuistica filogenezieică a unui traiect creator imersat în mediul ambient perceptiv. Ca să vorbim în limbajul lui Kant, un traiect unic pe care percepția îl organizează potrivit priorităților proprii. În ceea ce-l privește pe nefericitul bucovinean, am încercat să aducem împreună un semn biologic al timpului, dragostea și corolarul ei, peregrinarea prin lume, printre oameni, călătoria; dragostea fiind ea însăși o călătorie, poate cea mai de seamă dintre toate, călătoria eterică spre sufletul pereche. E alchimia interioară a unei rețete pe care nu o poți descoperi niciodată, nici chiar atunci când ai convingerea că ai identificat cu precizie toate elementele ei constitutive aruncate în alambicul magic. Dar acesta e chiar eternul secret al talentului, al geniului creator, al harului dăruit de o instanță supremă căreia ne supunem cu toții.

Ozana KALMUSKI ZAREA

[27] Popa, Marian, *Călătoriile epocii romantice*, Ed. Univers, București, 1972, pag. 69

[28] Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Ed. Univers, București, 1977, pag. 432

[29] Beguin, Albert, *Sufletul romantic și visul*, Ed. Univers, București, 1970